

SAĞLIK ÖLÇÜTLERİ

2019-2020 Güz Eğitim-Öğretim Yarı Yılı Epidemiyoloji Dersi 3. Hafta
Ders Sunumu

Sağlık

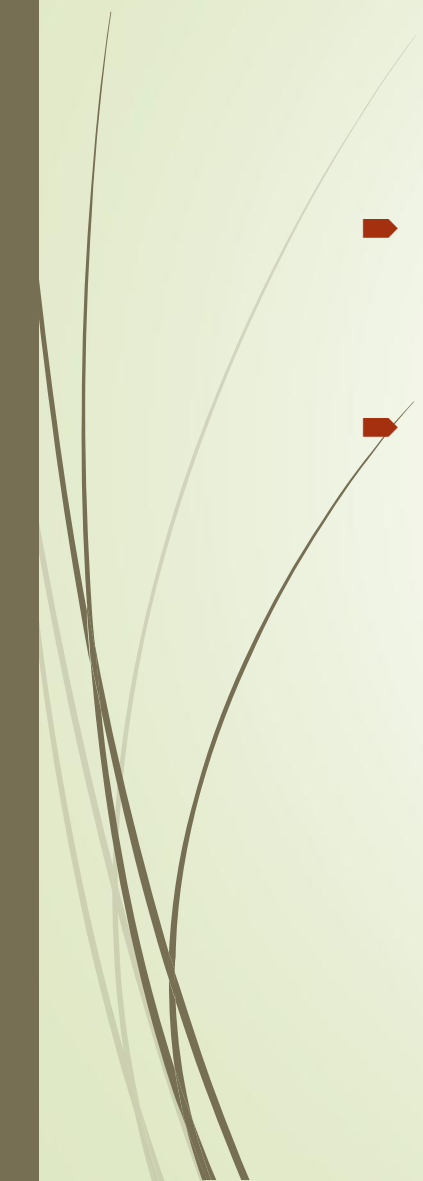
- **World Health Organization (1948)**

- «Yalnızca hastalık veya sakatlığın olmaması durumu değil, fiziksel, sosyal ve ruhsal yönden tam bir iyilik hali».

➤ **Ottawa Sözleşmesi (DSÖ, Cenevre, 1986)**

- Sağlık , insanların bireysel, sosyal ve ekonomik olarak verimli bir yaşam sürmesine izin veren bir kaynaktır.
- Sağlık, günlük yaşam için bir kaynaktır, hayatın amacı değildir. Sosyal kaynakları, kişisel kaynakları ve fiziksel kapasiteyi öne çıkaran pozitif bir kavramdır.

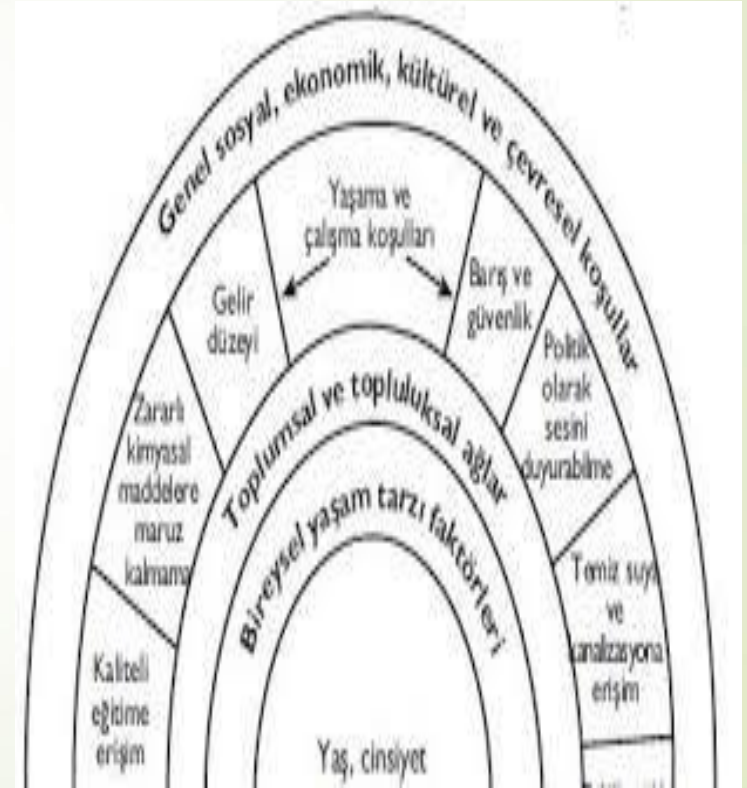
-
-
- Hastalıklar, yalnızca bireylerin kendisini ilgilendirmez. Başta ailesi olmak üzere, yakınlarını, çevresini ve tüm toplumu ilgilendirir.
  - Hastalıkların sadece biyolojik, fiziksel ve kimyasal nedenlere bağlı olarak ortaya çıkmaz. Sosyal, ekonomik, kültürel etmenlerde hastalık oluşumuna zemin hazırlarlar.

Dünya Sağlık Örgütü'ne göre Sağlığın belirleyicileri

- Ulaşım
- Besin ve tarım
- Barınma
- Atıklar
- Enerji
- Endüstri
- Şehirleşme

Marmot, Michael (2005), “Sağlığın Sosyal Belirleyicileri”

- Sosyal yapı, stres ve sağlık
- Erken yaşam
- Yaşam
- İşsizlik, iş güvencesi
- İş yeri ortamı
- Ulaşım
- Toplumsal destek ve birlik
- Gıda güvenliği
- Yoksulluk
- Kişisel sağlık davranışları
- Mahalle, konut
- İleri yaş
- Cinsel sağlık
- Etnik ırk
- Savunmasızlık

-
-
- Toplumdaki ya da dünyadaki sağlık olayları hakkında genel bilgi edinebilmemiz ancak sağlığa ilişkin verileri iyi yorumlamaktan geçmektedir.
  - Bu nedenle sağlıkla ilgili olayların görünürlüğünü, boyutunu, nedenlerini ve sonuçlarını anlayabilmemiz için bir takım sağlık göstergelerine ihtiyaç duyulmaktadır.
  - Bu nedenle sağlıkla ilgili olaylarda sağlık ltleri kullanılarak sağlığa ilişkin olaylar veriler halinde sunulmaktadır.

Sağlık lütleri

Toplumun sağlıkla ilgili durumunu ve sağlık düzeyini saptamak amacı ile geliştirilen ölçütlerdir.

Sağlığa ilişkin ölçütlerde demografik veriler, hastalık ve sağlıkla ilişkili veriler önem taşımaktadır.

Demografik Bilgiler/Veriler

- Doğum kayıtları
- Ölüm kayıtları
- Aile Hekimliği Merkezleri
- Hastaneler
- Sağlıkla ilgili alanlarda çalışan kurumlar, kuruluşlar ve STK'lar
- Sağlık taramaları

Sağlık Ölçütleri Nereelerde Kullanılır?

- Sağlıkla ilişkili bazı durumlar, olaylar sosyodemografik duruma göre farklılık gösterebilmekte, bunun için bu verilerin değerlendirilmesi önemlidir.
- Zaman içerisinde sağlıkla ilgili olayların örüntülerinde meydana gelen değişimleri incelemeye,
- Sunulan sağlık hizmetlerinin (bağışıklama, tarama vb.) etkinliklerinin değerlendirilmesinde kullanılmaktadır.

Sağlık ölçütleri

- **Oran:** Bir sağlık olayının diğer sağlık olayına göre ne boyutta olduğunu gösteren ölçüttür. “Pay”da ve “payda”da farklı olaylar yer alır. “Payda”, “pay”ı içermez.
- **Örnek Formül:** Hasta kişilerin hasta olmayana, kadının erkeğe, doğum yapanın doğum yapmayana oranı vb.
(a/b)

Sağlık ölçütleri

- **Hız:** Bir sağlık olayının toplum içindeki görülme sıklığını belirlemede kullanılan bir ölçüttür. Bir toplum ya da kümenin 1 birimi ($k=100, 1\ 000, 10\ 000\dots$) içinde gözlenen «hastalık» ya da “sağlık olayı” sıklığını gösterir.
- **Formül:** Hasta kişilerin hasta olan ve olmayanın toplamına oranı; ölenlerin ölen ve ölmeyen bireylerin toplamına oranı **($a / a+b$)**

➔ **Sağlık Ölçütlerinin
Sınıflandırılması**

Hastalık (Morbidite) Düzeyini Belirleyen Ölçütler

-
- **Prevalans:** Bir hastalığın o toplumdaki görülme sıklığını ifade eder. Başka bir deyişle bir sağlık olayının, tanımlı bir süre içinde ya da o «an» toplumda ne sıklıkta bulunduğunu gösterir.
  - **Nokta prevalansı;** Çok kısa süre içinde var olan olgu hızını ifade eder.
  - **Dönem prevalansı:** Uzunca bir süre içinde var olan olgu prevalansıdır.

İnsidans

- Belirli bir süre içinde, bir toplumdaki sağlam kişilerin belirli bir hastalığa yakalanma olasılığıdır.
- Belirli bir süre içinde görülen yeni vaka sayısının, risk altındaki sağlam kişilere bölünmesi ile elde edilir.

Atak Hızları

- İnsidansın bulaşıcı hastalıklar alanında kullanılan şeklidir.
- Belirli bir süre içinde saptanan bulaşıcı hastalık vaka sayısının, o hastalığa duyarlı kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.
- **Primer atak hızı:** İlk vakanın saptanmasından itibaren en uzun bir kuluçka süresi içinde saptanan vaka sayısının, duyarlı kişi sayısına bölümü ile elde edilir.
- **Sekonder atak hızı:** En uzun ikinci kuluçka süresi içinde görülen vaka sayısını, duyarlı kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.

Epizod Hızı

- Bağışıklık bırakmayan, tekrarlayan bulaşıcı hastalıkların boyutunu ölçmek için kullanılır.
- Belirli bir süre içinde meydana gelen olay-epizod sayısının, duyarlı kişi sayısına bölünmesi ile elde edilir.

2. Ölüm (Mortalite) Düzeyini Belirleyen Ölçütler

-
- Kaba ölüm hızı
  - Özel ölüm hızları
(Yaş, cins, yerleşim yeri, nedene özel ölüm hızları)
  - Çocuk ölüm hızları
  - Ana ölüm hızı

Kaba Ölüm Hızı Hesaplaması

Bir toplumda bir takvim yılında meydana gelen toplam ölüm sayısı

-----x 1000

Aynı toplumun yıl ortası nüfusu

Cinsiyete Özgü Ölüm Hızı/Cinsiyete göre Ölüm Hızı

Bir yılda saptanan toplam erkek ölüm sayısı

-----x 1000

Toplam erkek nüfusu

Yaş'a Özel Ölüm Hızı

Bir yılda meydana gelen belirli bir yaştaki nüfus sayısına özgü ölüm sayısı

-----x 1000

Aynı yaştaki nüfus sayısı toplamı

Yaşa ve Cinsiyete Özel Ölüm Hızı

Bir yılda meydana gelen 15-44 yaşlarındaki (belirli bir yaştaki) erkek ölüm sayısı

----- x 1000

15-44 yaş toplam erkek nüfusu (belirli bir yaştaki toplam nüfus)

Belirli Bir Nedene Özel Ölüm Hızı

Bir yılda "x" nedenine bağlı ölüm sayısı
----- X 1000
Toplumun Nüfusu

Yenidoğan-Bebek-Çocuk Ölümleri Hızları

Bebek Ölüm Hızı

Bir yılda ölen bebek (0-365 günlük) sayısı

----- X 1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Yenidoğan Ölüm Hızı

Bir yılda canlı doğup bir ayını tamamlamadan (0-28 gün)ölen bebek sayısı

_____ X 1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Erken Neonatal/Erken Yenidoğan Ölüm Hızı

Bir yılda canlı doğup 0 -7 günlük iken ölen bebek sayısı

----- x 1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Postneonatal Ölüm Hızı

Bir yılda canlı doğup 29-365 günlük iken ölen bebek sayısı

----- x 1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Perinatal Ölüm Hızı

Bir yılda ölü doğan veya canlı doğup 0-7 günlük iken ölen bebek sayısı

-----x1000

Bir yıldaki toplam (ölü+canlı) doğum sayısı

Beş Yaş Altı Ölüm Hızı

Bir yılda canlı doğup 5 yaşını tamamlamadan ölen bebek ve çocuk sayısı

----- x1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Ana Ölüm Hızı

Bir yılda gebelik, doğum ve lohusalık döneminde meydana gelen kadın ölüm sayısı

----- x1000

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

Doğurganlık Düzeyini Belirleyen Ölçütler

Kaba Doğum Hızı

Bir toplumda bir takvim yılında meydana gelen toplam canlı doğum sayısı

-----x 1000

Aynı toplumun yıl ortası nüfusu

Genel Doğurganlık Hızı

Bir yılda meydana gelen canlı doğum sayısı

----- x1000

Aynı toplumdaki 15-49 yaş kadın sayısı

Toplam Doğurganlık Hızı

- Yaşa özel doğum hızlarının toplamının 5 ile çarpımıyla elde edilir.
- Belirli bir yılda halen doğurganlık çağında olan kadınların doğurganlık düzeyleri aynen devam ederse, doğurganlık dönemini tamamladıklarında her kadın ortalama toplam doğurganlık hızı olarak elde edilen sayı kadar çocuk sahibi olacaktır

Yaş'a Özel Doğum Hızı

Bir yılda 20-24 yaşlarındaki annelerin yaptığı canlı doğum sayısı

----- x1000

20-24 yaşlarındaki kadın sayısı

Fertilite oranı

Bir toplumda 0-4 yaş arası çocuk sayısı

----- x1000

Aynı toplumdaki 15-49 yaş kadın sayısı

